

biis Christum, resque divinas tutius prosequerentur. De his quidem ita loquitur Basil.: « Homines ex diversis nationibus, et regionibus profectos, per exactam morum ac disciplinæ similitudinem adeo velut in unum coaluisse, ut in pluribus corporibus unus tantum animus inesse videatur, vicissimque plura corpora unius animi instrumenta. » *Inst. monast.*, cap. 19.

(22. Hinc porro factum est ut ex Ægypto, ubi primum monasticum institutum suscepit exordium, per alias Orientis ac etiam Æthiopicum, ac Persarum regiones diffunderetur. Sed Orientales præcipuum monachorum præconem et institutorem S. Basilium celebrant, cujus regulæ et constitutiones deinceps in Orientis monasteriis unice ferme obtinuerunt.

(23. A beato Athanasio Alexandrino episcopo, Romam monachos invectos tradit Hieronymus in hæc sane verba: « Nulla eo tempore nobilium feminarum noverat Romæ propositum monachorum. Hæc (Marcella) ab Alexandrinis prius sacerdotibus, papaque Athanasio, et postea Petro, qui persecutionem Arianæ hæreseos declinantes, Romam confugerant, vitam B. Antonii adhuc tunc viventis, monasteriorumque in Thebaide Pachomii, et virginum, ac viduarum didicit disciplinam; nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognoverat. » *Epist. 28 ad Principium*. Atque hinc ipsa Hieronymi ætate crebra fuerunt Romæ virginum monasteria, atque ingens monachorum multitudo. Et littora maris Etrusci, et insulas circumjacentes, et Volscorum provinciam numero, et pietate monachorum spectabiles factas fuisse, idem Hieronymus cit. *epist. testatissimum* reliquit. Per Gallias vero vitæ monasticæ propagatio S. Martino præcipue debetur, qui postquam in Italia, prope Mediolanum monasterium condidisset, apud Pictavos alterum ædificavit; posteaque creatus Turonensis episcopus, duo celebria monasteria ibi constituit.

(24. Verum, monastica vita in Occidente splendorem et incrementum suum maxime debet S. Benedicto, qui circa annum DXXXIX Casinum montem in Campan. Felice petiit, unde Regula Benedictina per universum Occidentem pervagata est.

(25. Illud autem cognoscas licet, ab ipsa ferme monachatus origine duo emersisse spuria et reprobata monachorum genera, quorum unum sarabaytæ, alterum gyrovagi constituebant: sarabaytæ ferme bini, vel terni in urbibus et castellis proprio arbitratu, subque nullius præsidis regimine vivebant; de quibus ita Hieronymus, *epist. 22 ad Eustoch.*: « Apud hos affectata sunt omnia, laxæ manicæ, caligæ follicantes, vestis crassior, crebra suspiria, visitatio virginum, detractio clericorum, et si quando dies festus

Ægyptiacis degentes laudat. Ita invaluit differentia inter virgines ecclesiasticas et monasticas, quarum illæ in domibus paternis degebant, Concil. Carthagen. III, can. 33; hæ vero communem ducebant vitam, et non secus ac reliqui monachi propriis

venerit, saturantur ad vomitum. » Gyrovagi, alio nomine circumcelliones dicti, quippe nullo certo loco fixi, per totam vitam vagabantur, propriis voluptatibus, et gulæ illecebris servientes, ut eos S. Benedictus describit *Regul. cap. 1*. Insuperque alii ex his membra martyrum, si tamen martyrum, venditabant; alii fimbrias, et phylacteria sua magnificabant, omnesque vel sumptus lucrosæ egestatis, vel simulatæ sanctitatis exigebant; quod Augustinus, *De opere monach.*, c. 28, de his circumcellionibus scriptum reliquit. Proindeque non minus sarabaytæ, quam gyrovagi vitæ monasticæ propudia potius et opprobria, quam monachi fuere.

(26. Porro prima cœnobarum regula non alia fuit, quam cujusque abbatis vox ad normam consiliorum Evangelicorum, ac Evangelicæ perfectionis. Subinde nonnullis SS. Patrum satius visum monachos suos ad religionem litteris informare. Pachomius fertur primus omnium regulam Tabennensibus scripto tradidisse, cujus plura capita Sozomenus (l. in *Hist. eccles.*, c. 14) recenset: quod et alii postea præstiterunt, unde codicem Regularum Lucas Holstenius confecit, præcipui vero regularum conditores in Oriente S. Basil., S. Augustin. in Africa (hunc pro virginum cœnobia, cui soror præfuit, regulam scripsisse, putat cum aliis Papebr., ad *Vit. S. Alberti*, die 8 Apr., eamque postea non nisi sæc. IX viris aptatam a B. Bened. Ananiensi abb. Chr. Lupus contendit, in *Not. ad Tertull. De præsc.*), in Occidente S. Bened. exstiterunt.

(27. Illud hic addamus oportet, ejusmodi monasticæ vitæ regulas peculiare, hoc est singulis monasteriis proprias fuisse, quod ex memorata regularum collectione, quas anted. Lucas Holstenius edidit, colligere fas est. Quin monasteria regulas sæpe mutarunt et interdum plures in uno eodemque cœnobia obtinebant regulæ, quod Jo. Mabillonius (in *Præf. in part. I sæcul. IV ord. S. Bened.*, n. 53) observat. Stetitque hæc disciplina usque ad S. Benedictum, qui primus, aut certe inter primos solemnem professionis formulam præscripsit, qua monachi ad perpetuam susceptæ regulæ observantiam adstricti fuerunt. Atque hoc sane pacto antiqua castigata fuit, atque coercita mutandæ regulæ libertas, deque una ad aliam transiendi; quod non solum pro Casinensi cœnobia, sed pro universo ordine factum est, ut anted. Mabillonius (in *Præf. ad Annal. Bened.*, n. 19 et 28) adversus Holstenium luculentissime demonstrat.

(28. Jam vero, cum primum monachi nullos redditus possiderent, quippe mundo et opibus propter Christum valedixerant, manibus suis victum sibi hoc pacto paraturi operabantur; id quod etiam ad eorum vir-

laboribus vivebant, August., *De moribus eccles.*, cap. 31. Et sequenti ætate in Occidente quot fuerunt monachorum ordines, tot familiæ sanctimonialium, easdem, quas viri regulas profitentes, enatæ fuerunt.

tutem promovendam aptissimum sane erat. Et revera otiosi in solitudine vitiis contabescunt, et continuis carnis tempestatibus sunt obnoxii. Ita labor manualis vitæ monasticæ proprius et insitus censebatur. Hinc inter monachos alii in agro colendo laborabant, alii in pistrino, alii in fabricando, alii in parandis coriis, alii in sportis atque canistris contexendis. Quæ omnia Palladius Helenopolitanus episc. (floruit sæc. IV) in historia, quæ *Lausiaca* inscribitur, c. 39, recenset. Similiter et in Occidente monachi in horto, pistrino, aliisque opificiis laborarunt. Opus vero manuum, cui cum totius posteritatis immenso beneficio se addiderunt monachi occidentales, fuit veterum codicum descriptio et instauratio: « adeo ut quidquid apud antiquos eruditum, ac scitu dignum, quidquid apud Patres pium et sapientiæ plenum, quidquid in conciliis sanctum, quidquid in libris sacris divinum est, totum id (procul jactantia dictum velim) per monachorum nostrorum manus ad hæc usque tempora pervenerit, » quemadmodum jure meritoque ait Mabillonius *Præf. in sæc. I ordin. S. Bened.* n. 114.

MONASTERIUM

Vide verb. REGULARIS ubi late, etc.

SUMMARIUM.

1. Monasterii etymol. — 2. Alia monasteriorum synonyma. — 3. Varia eorumdem forma. — 4. In quibusdam laus perennis vivebat. — 5. 6. Prius omnia episcopi suberant, exempta postmodum ab earum jurisdictione cum in Africa, tum in Italia, Galliis, etc., multo ante Isidorianas Decretales. —

(1. Monasterium a solitudine dictum; nam monasteria in locis abditis, et ab hominum commercio sejunctis condi solebant, ut qui in illa sese recipere, soli cum essent, facilius contemplationi vacarent.

(2. Eadem cœnobia appellata, quod in eis vita communis a monachis ageretur, uti et cellæ, quo nomine sæpe utitur S. Gregorius M. non modo ad designandum privatum monachi alicujus cubiculum; sed ad totum monasterium indicandum, ut dum, *Dialog.*, lib. I, cap. 4. Æquitius Basilium de cella expelli jubet; lib. XI, cap. 9, habitacula cellæ memorat, et lib. III, cap. 15, quatuor, vel quinque pecudes in cella remansisse scribit. *Vide* et Mabillonium, *præf. in sæc. I Ben. Annal.*, n. 46. Aliud lauræ erant, de quibus Evagrius, lib. I, cap. 21: « Cum ad Christi urbem venisset (Eudocia), multa in honorem Dei Servatoris nostri gessit. Nam et religiosa ædificavit monasteria, et lauras, quas vocant, construxit, » loca scilicet ubi plures anachoretæ in eadem solitudine, alii ab aliis paulum disjuncti vivebant, communi quodam nomine lauræ nuncupata.

(3. Non eadem erat Orientalium et Occidentalium monasteriorum forma. Disparatæ, uno tamen ejusdem monasterii ambitu conclusæ ædiculæ Orientalibus placuerunt: quales hodieque in Carthusianorum, et eremitarum Camaldulensium monasteriis cer-

(29. Per decem plus minus sæcula inter monachos nulla fuit ordinum diversitas, sed omnes tum Orientales, tum Occidentales unius instituti esse censebantur, quod vir doctissimus Mabillonius observat, *Præf. in part. I sæcul. IV ordin. S. Bened.* n. 52. In Occidente circa sæculum decimum diversitas inter monachos fieri cœpit, quam primum Cluniacenses inducere, unam ex pluribus monasteriis congregationem conficientes. Deinde subsecuti sunt Camaldulenses, Grandimontenses, Carthusiani, Cistercienses: postea, sæc. XIII ineunte, mendicantes; omnes nimirum in vinea Domini multiplici pietatis exercitio, variisque modis ad Dei gloriam, bonumque proximi instantissime operaturi. Annis autem consequentibus alii instituti sunt ordines regulares, ut certa charitatis officia præstarent, atque ut clericis opem ferrent in iis quæ clericali muneris propria sunt. Nec prætereundi ordines equestres et militares, qui præsertim a cruciatis, atque expeditionibus in Saracenos ortum habuerunt. Cætera ad rem sub v. ORDINES RELIGIOSI persequemur.

7. Bonorum monasterialium partitio inter abbatem et monachos sæculo IX inducta. — 8. Nobiliorum monasteriorum conditio, antequam in unum corpus redigerentur. — 9. Capitulum generalium origo. — 10. Alia huc spectantia apud Ferrarium, ubi quaerenda.

nimus. Occidentalibus contra, licet nonnullis antiquo quoque ævo mos ille Orientalium probaretur, universim tamen cellæ separatæ sub eodem dormitorii tecto erectæ, vel saltem ut in nostris clericorum, aut nobilium adolescentium seminariis, et collegiis fit, discreti in eodem dormitorio lecti in usu fuerunt. Hinc S. Augendus, abbas Condatiscensis, ut in ejus Vita legitur, sæc. I *Ann. Benedict.*, p. 575, n. 21: « Refutato archimandritarum Orientalium more, utilius omnes univiv in medium. Destructis namque mansionum ædiculis, uno cunctas secum xenodochio quiescere fecit: ut quos causa unitæ refectionis una clauderet ædicula, discretique lectulis una ambiret et mansio. »

(4. Erant monasteria quædam, in quibus jugis erat psalmodia, ut Luxoviense, Dionysianum, etc. Nimirum monachi in his plures dividebantur in turmas: primæ recedenti a matutinis officiis succedebat secunda; huic tertia: dein absoluta prima, priores locum faciebant secuturis, idemque ad alias horas præstabant. Confer de his monasteriis, quæ etiam dicebantur, laudis perennis, Mabillonium, *præf. in sæc. IV*, n. 204, seq.

(5. Suberant initio monasteria episcoporum jurisdictioni; neque mirum, cum fere laicis tantum, ut diximus, constarent. Hinc Chalcedonenses Patres, edito canone, eam episcoporum in monasteria potestatem con-

firmarunt. Duo tamen Carthaginensia concilia, alterum an. 523, alterum anno 534 non diocesanis episcopis, sed primatibus tantum jus in monasteria asseruerunt. Inter Romanos pontifices S. Gregorius M. Clasesense primum an. 598 cœnobium, deinde an. 601 in Romana synodo omnia saltem Italiae monasteria ab episcoporum jure subtraxit. Gregorii exemplum secuti sunt Honorius I, qui an. 628, Bobiense; Joannes IV, qui an. 641, duo Luxoviensia; Adeodatus qui an. 675, Turonense S. Martini; Zacharias, qui an. 751, Fuldense cœnobium ab episcopi jurisdictione exemit, et solius Apostolicæ Sedis juribus obnoxium esse voluit. Quæ quidem exempla, aliaque hanc in rem a Francisco Antonio Zaccaria in utroque Antifebronio Latino, et Italico proposita ostendunt, nihil falsius, nihil absurdius fingi posse, quam quod Febronius alique ejus sectatores efficiunt, monachorum exemptiones ab Isidorianis Decretalibus fuisse profectas (86).

(6. Hæc porro exempta monasteria duorum generum erant, alia *ingenua*, quæ a natalibus suis per conditores suos a jure communi erepta fuerant; alia *libera*, quæ, procedente tempore, eandem prærogativam obtinuerant. Vide Mabillonium, præfat. in sæc. VI *Ann. Ben.*, n. 30.

(7. Utinam vero hæc libertatis privilegii rapacitati quorundam abbatum sæcularium, qui omnia monasterii sibi commendati bona in usus suos demum convertebant, satis provisum fuisset. Hinc tandem effectum, ut sæculo IX (Hilduino abbate S. Dionysii exemplum præbente) bonorum monasterialium partitio inter abbatem et cæteros monasterii monachos decreta fuerit. Sic Franco Leodicensis episcopus, idemque Laubiensis abbas ita cum suis monachis bona partitus est, «ut medietas abbatia fratibus inibi regulariter militantibus in usu communi deserviret; aliam episcopus sibi, et militantibus manciparet.» Ad eundem Mabillonium, Præf. in sæc. IV *Ann. Ben.*, n. 200.

(8. Ante omnem ordinis Benedictini ex variis monasteriis in unum corpus redacti institutionem, quæ Cluniacensibus mona-

steriis debetur, cœpta quidem sub Odone abbate, perfecta autem sub sancto Hugone abbate sexto, ea fuit in nobilioribus monasteriis disciplina ut quælibet minores sub se haberent colonias, quæ cellæ, præposituræ, obedientiæ, prioratus, monasteriola et monasteria passim, imo et abbatia aliquando vocabantur. Erant in illis cellis præpositi, seu decani ad nutum abbatis, qui principi monasterio præerat, amovendi: et si qui abbates illis præficiantur, non nisi habito primi abbatis consensu eorum fiebat electio, ab eodem postea confirmanda. Qui in cellis illis residebant, in singulos annos certum censum principi monasterio referebant, certisque diebus ad conventum indictum adesse tenebantur. Hæc Mabillonius, præf. in sæc. V *Ann. Ben.*, n. 53, ubi et hujus institutionis causas affert.

(9. Ubi vero magnum quoddam corpus plurium monasteriorum conflatum fuit, quod ordinem appellant, alii tamen congregationem vocant, quemadmodum apud nos nobilissima Casinensis congregatio sub uno abbate generali, capitula item generalia celebrari necesse fuit. Eorum usus sæculo XII vulgaris fuit. Ideam tamen quandam, et specimen exhibuerat synodus Aquisgranensis anni 817 ex universis pene Benedictini ordinis abbatibus composita, in qua utilia de rebus monasticis statuta condita sunt. Apud Casinates: «His item temporibus, ut scribit Leo Hostiensis, *Chron.* l. 1, c. 32, mos erat, ut pridie Kal. Septembris conventus ad hunc locum fieret, una cum præpositis suis universorum hujus cœnobii in circuitu monachorum, docendi ab abbate, quid facere, quid cavere, quidve corrigere, seu qualiter sub Dei presentia, et timore cum regulari observatione vivere deberent. Sequenti vero die ordinabantur, et describebantur, atque destinabantur, in obedientias, per singulas, prout opportunum erat, provincias.»

(10. Cætera recentioris ævi ad monachos æque, atque ad omnes regulares ordines postea a sanctissimis viris institutos, quære apud auctorem nostrum verb. *CONVENTUS* et *REGULARES*.

MONETA, MONETARIUS.

SUMMARIUM.

1. Moneta unde dicta? — 2. Moneta confunditur cum denario, nummo, et pecunia. Denarius unde dictus? — 3. Nummus unde dictus? — 4. Pecunia unde dicta? — 5. Moneta valor est duplex, scilicet intrinsecus, seu naturalis, et extrinsecus, seu legalis, et qualis sit uterque? — 6. Ad justitiam causæ monetæ tria omnino requiruntur et assignantur. — 7. Jus monetam cudendi est de regalibus, unde soli principes supremi possunt de jure monetam cudere. — 8. Alii autem inferiores non nisi ex speciali privilegio id facere possunt. — 9. Princeps mutationem valoris, sive intrinseci, sive extrinseci monetarum facere non potest absque consensu communitatis, vel saltem potioris ejus partis, ex-

(86) De hujusmodi exemptione monasteriorum ordinatius et fusius modo historico agemus, sub v. *REGULARES*, art. 2. (Editores Casinenses.)

cepto casu publicæ ac manifestæ necessitatis. — 10. Consensus majoris partis magnatum regni habetur pro consensu omnium. — 11. Ob evidentem causam, seu necessitatem princeps monetæ mutationem facere potest, etiam non requisito populi consensu, dummodo cessante necessitate populo damna compenset. — 12. Cæterum gravissime peccat princeps, seu magistratus, si ob commodum suum, et absque publica necessitate monetarum mutationem introducat. — 13. Si monetæ valor mutetur intrinsece, solutio fieri debet ex monetâ antiqua, quæ currebat tempore debiti contracti, si inveniatur: Si vero non inveniatur antiqua, debet fieri ad illius æstimationem. — 14. Et hoc sive monetæ valor intrinsecus fuerit auctus, sive immi-

nutus. — 15. Nisi tamen in alterius monetæ solutione fuerit legitime præscriptum. — 16. Si monetæ valor mutetur extrinsece, solutio fieri debet secundum ejusdem valoris de tempore solutionis. — 17. Si tamen monetâ sit a principio taxata ad rationem tot librarum, tunc in solutione attendendus est valor taxatus. — 18. Quando monetæ species certo numero solvendæ sunt in pactum deductæ, tunc tot numero species tempore constituto solvi debent, quot fuerunt pacto conventæ, sive earum valor extrinsecus sit auctus, sive diminutus. — 19. Quando conventa est certa species monetæ, solutio faciendâ est in eadem specie, nec debitor liberatur, solvendo in alia specie ejusdem valoris, etiamsi adsit consuetudo, ut una species monetæ solvatur pro alia. — 20. Intelligi tamen, quando facile conventa species monetæ inveniri possit; sæcus autem si non reperitur, quo casu solutio fieri potest, et debet per aliam æquivalentem. — 21. Quando quantitas pecuniaria in obligationem deducitur, nulla facta designatione speciei, aut facta quidem, sed numero incerto, vel nulla illius facta æstimatione, tunc, si fiat mutatio extrinseca monetarum, solutio fieri debet secundum valoris currentem tempore solutionis. — 22. Quando valor extrinsecus monetarum crescit in manu depositarii, administratoris, aut conjunctusque similis possessoris, seu alterius pecuniæ custodis, ordinariæ tale augmentum, non ad ipsum, sed ad dominum monetarum pertinet, sicuti ad ipsum pertinet decrementum valoris, si contingat. — 23. Potest licite monetâ purioris materiæ, quamvis ejusdem valoris legalis, commutari cum alia imperfectioris materiæ cum moderato lucro; attentis circumstantiis majoris, vel minoris valoris naturalis utriusque. Et idem dicendum est proportionate de permutatione monetæ cameralis, cum non camerali. — 24. Qui scientia privata scit valoris monetæ esse brevi minuendum, seu monetam esse prohibendam, po-

peude æstimatum; veterum enim tota substantia, ac totum eorum patrimonium in pecudibus repositum erat, omniaque necessaria, fundos, domos, esculenta, poculenta, pecudibus sibi comparabant, iisdem pecudes redimebant; Columella in præfat. lib. VI; Alciat. in lib. *Pecunie* IV, ff. *De verb. significat.*, Calvin., *loc. cit.*, verb. *Pecunia*; unde S. Augustinus relatus, in cap. *Totum* 6, caus. 1, qu. tertia, sic expresse dicit: «Ideo autem pecunia vocata est, quia antiqui totum, quod habebant, in pecoribus habebant.» Et concordat l. *Origo* 1, ff. *De contrah. emptio.*, ibi: «Origo emendi, vendendique a permutationibus cœpit; olim enim non ita erat nummus, neque aliud merx, aliud pretium vocabatur, sed unusquisque, secundum necessitatem temporum ac rerum, utilibus inutilia permutabat, quando plerumque evenit ut, quod alteri superest, alteri desit. Sed, quia non semper, nec facile concurrebat, ut cum tu haberes, quod ego desiderarem, vicissim haberem, quod tu accipere velles, electa materia est (pecunia nempe, seu nummus), cujus publica, et perpetua æstimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis subveniret: eaque materia forma publica percussa usum dominiumque non tam ex substantia præbet quam ex quantitate; nec ultra merx utramque, sed alterum pretium vocatur.»

(5. Monetæ valor seu æstimatio est duplex, scilicet valor, intrinsecus, seu natura-

test ipsam expendere secundum valoris presentem. — 25. Non excusantur tamen magistratus ipsi, qui ex industria legis promulgationem differunt, ut interim suas monetas majori valore expendant. — 26. Monetam falsam scienter expendens, non obstante quod ab aliis acceperit et deceptus fuerit, peccat graviter, et tenetur ad restitutionem ei qui læsus fuit, et ut reus falsi criminis circa monetas puniri potest. — 27. Qui bona fide monetam falsam ab alio accepit, et bona etiam fide, seu ignoranter eam expendit, postea, comperta veritate, tenetur ad restitutionem ei qui læsus fuit. — 28. Monetam falsam fabricantes, veram tondentes, radentes, vel minucentes, falsi crimen committunt, et sunt rei læsæ majestatis sub pœna ultimi supplicii, confiscationis bonorum, et feodorum, infamiae, et privationis omnium dignitatum. — 29. Monetas aureas, et argenteas tondentes, tam in urbe, quam in toto statu ecclesiastico, incurrunt pœnam ultimi supplicii. — 30. Et idem confirmavit, et ampliavit Urbanus VIII, et extendit ad quaslibet personas ecclesiasticas, sæculares, et regulares intra Italiam, aureas, vel argenteas monetas tondere, fabricare, colorare, vel alias adulterare, seu etiam quomodolibet adulteratas scienter erogare, aut expendere præsumentes. — 31. Pecunias autem adulteratas scienter detinentes, aut de loco ad locum transportantes, aut materiam, instrumenta, sive opem ad præmissa præstantes incurrunt pœnam trimerium ad decennium. — 32. Cognitio hujusmodi causarum in provinciis Sedi Apostolicæ subjectis spectat ad S. R. E. cardinales ibidem legatos; in aliis vero provinciis Italiae spectat ad locorum ordinarios, etiam quoad regulares private quoad omnes. — 33. Monetarii gaudent immunitate ecclesiastica. — 34. Attendenda tamen est circa id novissima dispositio Benedicti XIII, quæ adducitur. — 35. Reliqua usque ad num. 50. — Subnectantur *Additiones ex aliena manu* ad num. 62.